

מוקד הדיון ב'פעמים' 56 הוא הכטים מתרבותה של יהדות ספרד והמזרח בארץ-ישראל בתחומי הלשון, האמנות החזותית, המוסיקה הליטורגית ועוד. בהם שני מאמרים, מאת א' (רודריג) שורצולד וש' צבר, שהושמעו בכינוס השנתי של מכון בן-צבי שהתקיים בא-ב בניסן תשנ"ג, לציון 25 שנים לאיחוד ירושלים. עוד שני מאמרים בחוברת עוסקים בענייני לשון וקבלה בספרד.

■ פרופסור אורה (רודריג) שורצולד דנה במאמרה כמילים ובצירופי לשון שעברו מן הספרדית-יהודית (לאדינו), שהיתה מן הלשונות הנפוצות בארץ בתקופה העות'מאנית, אל העברית החדשה. בספרות המחקר צוינה חלקה של היידיש והשפעתה על העברית, ואילו מאמר זה מוסיף מקור השפעה אחר, שלא זכה לשימת לב נאותה. נקווה שמחקרים נוספים ישלימו את התמונה, ויראו מה תרמו לשונות יהודיות אחרות, כמו ערבית-יהודית ופרסית-יהודית, לעברית החדשה. המחברת היא פרופסור במחלקה לעברית ולשונות שמיות באוניברסיטת בר-אילן.

■ פרופסור סימון הופקינס דן במאמרו בלשונם של יהודי כורדיסטאן — היא הארמית החדשה היהודית — בתולדות מחקרה, בלהגיה השונים, בשמותיה ובתפוצתה. כרקע לדיון הלשוני הוא סוקר את תולדות היהודים בכורדיסטאן ועליותיהם לארץ.

המחבר הוא פרופסור בחוג לערבית באוניברסיטה העברית בירושלים.

■ ד"ר שלום צבר בוחן את יחס הספרדים מזה והאשכנזים מזה בישוב הישן בארץ בשלהי התקופה העות'מאנית כלפי האמנות החזותית. יחסם בא לידי ביטוי בין היתר במידת השימוש בה בעיקר לצרכים מסורתיים, כמו: כתובות, תשישי קדושה בבית-הכנסת וכיו"ב. בדרך-כלל היה יחס הספרדים לאמנות זו פתוח ומתירני יותר מאשר יחסם של לפחות חלק מהאשכנזים.

המחבר מרצה בחוג לתולדות האמנות באוניברסיטה העברית בירושלים.

■ אמירת שירת הבקשות קודם עלות השחר בכמה שבתות בחורף היא מנהג קדום בקרב יהודי ספרד והמזרח בתפוצות, אשר עבר שינויים ובאחרונה היתה לו עדנה בארץ. ד"ר אדוין סרוסי בודק את שורשי הנוסח הספרדי הירושלמי של מנהג זה ומציין כי שתי מסורות של שירת בקשות הובאו לירושלים מחלב, האחת באמצע

המאה ה-19 והשנייה בסופה. הראשונה בהן התפתחה לכדי נוסח ירושלמי, אשר פייטנים מקומיים הטביעו בו את חותמם.

המחבר הוא מרצה למוסיקולוגיה באוניברסיטת בראילן.

■ פרופסור עוזיאל שמלץ דן בסיווג של עדות ישראל, ובמונחים המשמשים לכך, הן בציון כל חטיבת-מוצא (עדה, כולל, קהילה, שבט) והן בשיוך אליה. המחבר עוסק בעיקר במונחים שבתחום הדמוגרפי-חברתי ובמהלך דיונו סוקר ממצאים של מיפקדים ופרסומים מרכזיים בתחום זה בארץ החל מן המאה ה-19. המחבר הוא פרופסור אמריטוס לדמוגרפיה יהודית באוניברסיטה העברית בירושלים.

בפתח החוברת באים מאמרים על ספרות העיון של היהודים בספרד.

■ פרופסור שלמה מורג דן במחלוקת בין מנחם בן סרוק לדונש בן לברט במאה העשירית. מחלוקת זו, שנסכה בעיקר על מילונה ודקדוקה של העברית המקראית ועל העברת עקרונות השקילה של השירה הערבית אל זו העברית, כבר נדונה בספרות המחקר. אך מורג עוסק במחלוקת זו ומסביר את חריפותה בהקשר של תחיית העברית בספרד, שכן הנושאים שעליהם נחלקו היו במישור של צחות הלשון.

המחבר הוא פרופסור בחוג ללשון עברית באוניברסיטה העברית בירושלים ומנהל מפעל מסורות הלשון של עדות ישראל שבמסגרתה. זה עתה כובד פרופסור מורג בפרס ירושלים למורשת עדות ישראל, תשנ"ג. רבעון 'פעמים' (שזכה בפרס זה בשנת תשמ"ב) שולח את ברכותיו למחבר על זכייתו.

■ ד"ר בועז הוס דן במעמד הקבלה בספרד במאה ה-15 תוך ניתוח החיבור 'ספר פוקח עוררים' (1439). הוא מראה, כי פריחת הקבלה בספרד קודם הגירוש ואחריו, וגם מאפייניה המובהקים, ניצניהם החלו עוד בראשית אותה מאה. המחבר, חוקר של הקבלה ומרצה עליה, משתלם עתה באוניברסיטת הארווארד.

*

חוברת זו מסיימת את שנת המינויים תשנ"ג. קוראינו מתבקשים להזדרז ולחתום על מני על 'פעמים' לתשנ"ד.

העורך